

4. ΕΡΕΥΝΑ ΦΡΕΑΤΩΝ ΕΝ ΠΑΤΡΑΙΣ

Πρὸ πεντηκονταετίας σχεδὸν εἶχεν εὗρεθῆ ἐν Πάτραις κατὰ τὸ ἀνατολικομεσημβρινὸν μέρος τῆς πλατείας τῶν Ὑψηλῶν Ἀλωνίων, ἔμπροσθεν τοῦ σημερινοῦ κινηματογράφου Ζενίθ, ἐνδιαφέρον, ἂν καὶ ἀκέφαλον, ἀντίγραφον τῆς χρυσελεφαντίνης Ἀθηνᾶς τοῦ Φειδίου, δημοσιευθὲν τὸ πρῶτον ὑπὸ Cecil Smith ἐν B.S.A. III 1896 - 7, σελ. 121 κ.έ.

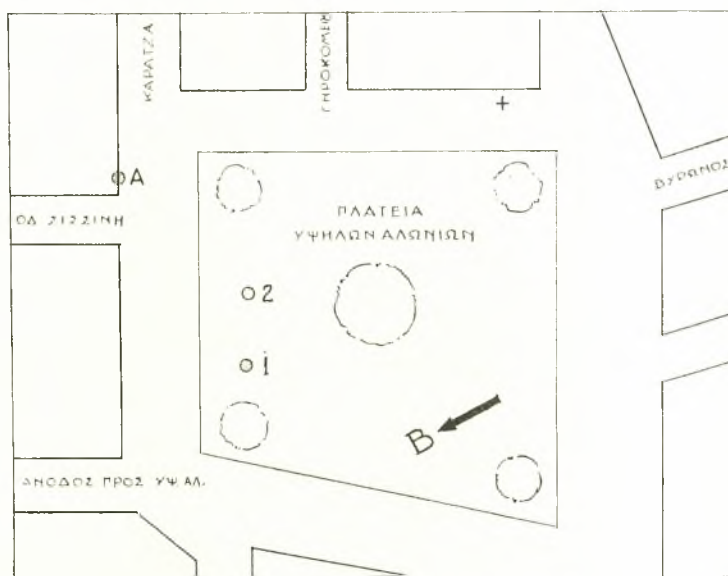
Τὸ ἀντίγραφον τοῦτο, ἂν καί, ὡς διεσώθη, δὲν παρουσιάζει τὴν πληρότητα τῆς Ἀθηνᾶς τοῦ Βαρβακείου, προεκάλεσε τὴν προσοχὴν ἔκτοτε, κατὰ τοῦτο: ὅτι εἰς τὸ ἐλάχιστον σωζόμενον κάτω μέρος τῆς ἀσπίδος τῆς θεᾶς ἐφαίνετο ἡ ἀνάγλυφος μορφή μιᾶς κτυπημένης καὶ κατακαμιμένης Ἀμαζόνος, ἐλάχιστον ἀπομεινάριον τῆς ἀμαζονομαχίας τῆς ἀσπίδος τοῦ πρωτοτύπου, ἦτις, ὡς γνωστόν, λείπει ἐντελῶς ἀπὸ τὸ ἀντίγραφον τοῦ Βαρβακείου.

Ἔτη ἀργότερον, κατὰ τὸ 1911, ἀνεγειρομένης τῆς ἐπὶ τῆς οἰκίας Σισσίνας καὶ πλατείας Ὑψηλῶν Ἀλωνίων ἀρ. 8 γωνιαίας οἰκίας Συναδινοῦ, ἡ θεμελίωσις τοῦ τοίχου τῆς προσόψεως ἔταμεν ἀρχαῖον φρέαρ, εἰς τὰ χώματα τοῦ ὁποίου ὁ ἀρχιτέκτων τῆς οἰκίας κ. Δ. Ἀνδρεόπουλος ἀνεῦρεν εὐμέγεθες μάρμαρον, τμήμα μεγαλητέρου, μὲ ἀνάγλυφον ἀμαζονομαχίαν καὶ γοργόνειον κατὰ τὸ κέντρον. Ἡ θεΐς τοῦ φρέατος τούτου — κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἰδίου ἀρχιτέκτονος — εἶνε ἀκριβῶς ὑπὸ τὸ παράθυρον, τὸ δεξιὰ τῆς κυρίας ἐξωτερικῆς εἰσόδου τῆς οἰκίας. Τὸ ἀνάγλυφον διεφύλαξε μετὰ πάσης στοργῆς ὁ κ. Ἀνδρεόπουλος ἐπὶ μακρὰ ἔτη καὶ τοῦ εἴμεθα λίαν εὐγνώμονες διὰ τοῦτο. Παρέμενεν ὅμως ἄγνωστον μέχρι τοῦ 1937, ὅτε ἰδρυθέντος ὑπ' ἐμοῦ τοῦ Μουσείου Πατρῶν, ἀνεγνωρίσθη ὡς τμήμα τῆς ἀσπίδος τοῦ πατραϊκοῦ ἀντιγράφου τῆς Ἀθηνᾶς καὶ μεταφερθὲν προσηρμόσθη τελείως εἰς τὸ προὔπαρχον λείψανον.

Οὕτω τὸ ἀντίγραφον τῶν Πατρῶν προσλαμβάνει ἰδιάζουσας σημασίαν, χάρις εἰς τὴν ἀνάγλυφον ἀμαζονομαχίαν τῆς ἀσπίδος του. Δυστυχῶς ὅμως, καὶ πάλιν ἡ ἀσπίς δὲν εἶνε πλήρης, λείπει δὲ ἰδίως τὸ πρὸς τ' ἀριστερὰ τοῦ θεατοῦ μέρος, τὸ ὁποῖον λείπει κατὰ κακὴν σύμπτωσιν καὶ ἀπὸ τὴν ἀσπίδα Strangford τοῦ Λονδίνου. Ἡ ἐλπίς ν' ἀνεύρωμεν καὶ τὸ ὑπόλοιπον, ἦτο δειλεαστική. Τὸ διασωθὲν τεμάχιον εὗρέθη εἰς ἀπόστασιν 60 - 70 μέτρων ἀπὸ τοῦ σημείου εὐρέσεως τοῦ ἀγάλματος εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκει καὶ ἐντὸς ἀρχαίου φρέατος. Ἦτο γνωστόν ὅτι εἰς τὴν πλατεῖαν Ὑψηλῶν Ἀλωνίων ὑπάρχουν καὶ ἄλλα ἀρχαῖα φρέατα, τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ ἐρευνηθοῦν. Τὰ δὲ σήμερον ἐρευνηθέντα δύο, ἀπέχουν περὶ τὰ 50 μέτρα, ἀπὸ τοῦ ἀποδόσαντος τὴν ἀσπίδα καὶ πρὸς κατεύθυνσιν διάφορον ἐκείνης τοῦ μέρους τῆς εὐρέσεως τοῦ ἀγάλματος. Πλέον μεμάκρυσμένα ὑπάρχουν ἀκόμη δύο ἢ τρία, ἀλλὰ ὑπὸ τὰς

σημερινὰς συνθήκας ἢ ἔρευνά των ἀπαιτεῖ πολλὰς χιλιάδας δραχμῶν καὶ ἴσως θὰ εἶνε ἐξ ἴσου ἀκαρπὸς πρὸς τὴν σημερινήν, διότι τὰ φρέατα ταῦτα, ἀνοικτὰ ἄλλοτε, φαίνεται ὅτι πολλακίς ἠρευνήθησαν ὑπὸ περιέργων καὶ τέλος κατεχώσθησαν τελείως.

Τὰ ὑπ' ἐμοῦ ἐρευνηθέντα δύο φρέατα εὐρίσκονται εἰς τὴν ΒΑ πλευρὰν τῆς πλατείας τῶν Ὑψηλῶν Ἀλωνίων, ἀπέχοντα μεταξύ των 17 μέτρα. Τὸ πρῶτον ἐξ αὐτῶν ἀπέχει 7,60μ. ἀπὸ τοῦ στηθαίου τοῦ κατὰ τὴν γωνίαν ταύ-

Διάγραμμα τῆς πλατείας Ὑψηλῶν Ἀλωνίων καὶ τῶν πρὸς αὐτὴν φερούσων ὁδῶν.
+ Τὸ μέρος ὅπου εὐρέθη τὸ ἀντίγραφον τῆς Ἀθηνᾶς (1895)— Α τὸ μέρος ὅπου εὐρέθη τὸ τμήμα τῆς ἀσπίδος (1911) ἐντὸς φρέατος. 1-2 τὰ ἐρευνηθέντα φρέατα (1941).

τὴν κηφαρίου τῆς πλατείας. Ἀμφότερα μετροῦν εἰς βάθος περὶ τὰ 14μ., ὅπου παρουσιάσθη ὕδωρ δυνάμενον ν' ἀντληθῇ. Προϋπάρχουσα ἀόριστος ὑπόνοια ὅτι πιθανὸν νὰ μὴ πρόκειται περὶ πραγματικῶν ποτιστικῶν φρεάτων, ἀλλὰ περὶ ἀεραγωγῶν καὶ φωταγωγῶν ὑπογείου σύριγγος, ἀπεδείχθη ἀβάσιμος. Εἰς τὴν ἄνω πόλιν τῶν Πατρῶν καὶ δὴ μεταξύ τοῦ ἀρχαίου Ὁδείου καὶ τοῦ νέου Νοσοκομείου, ὑπάρχει πράγματι ὑπόγειος σῦριγγς ρωμαϊκῶν χρόνων, μὴ ἐρευνηθεῖσα, δυστυχῶς, ἐπιμελέστερον, ἀλλ' αὕτη προφανῶς δὲν ἐφέρετο πρὸς πρὸς τὴν πλατείαν τῶν Ὑψηλῶν Ἀλωνίων, ἀλλὰ μάλλον πιθανῶς πρὸς τὴν πλατείαν Ὁμονοίας.

Ἀμφότερα τὰ ἐρευνηθέντα φρέατα ἔχουν ἀνοίγμα στομίου περὶ τὰ 0,50μ· καὶ τὸ μὲν πρῶτον καλύπτεται ὑπὸ πλακὸς 1,20×1,45μ. εἰς τὸ κέντρον τῆς ὁποίας ἡ ὀπή τοῦ στομίου καλυπτομένη ὑπ' ἄλλης πλακὸς 0,85×0,50μ., τὸ δὲ δευτερον καλύπτεται ὑπὸ ἄλλης πλακὸς 0,80×0,70μ., χωρὶς νὰ ἔχη ἰδιαιτερον λίθινον στόμιον. Ἀμφότερα εἶνε ἀδελφὰ καὶ σύγχρονα, ἀναγόμενα εἰς τοὺς αὐτοκρατορικοὺς ρωμαϊκοὺς χρόνους, ἡ δὲ στενότης τοῦ ἀνοίγματος αὐτῶν ὀφείλεται εἰς τὴν θαναμασίαν ἐπένδυσιν διὰ πηλίνων σωληνοειδῶν κυλίνδρων τὴν ὁποίαν ἔφερον, διήκουσαν ἀπὸ τοῦ στομίου μέχρι τοῦ πυθμένου καὶ σφριζομένην ἐν πολλοῖς ἀκόμη σήμερον, ἰδίως εἰς τὸ δευτερον φρέαρ.

Οἱ πῆλινοι αὐτοὶ κύλινδροι, μήκους 0,50, τοποθετοῦνται ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω, προσαρμοζόμενοι εἰς τὸ τοίχωμα τοῦ φρέατος καὶ δίδουν τὴν ἐντύπωσιν ἑνὸς ἐνιαίου συνόλου. Ἐκαστος δακτύλιος φέρει ἐντομὴν διὰ νὰ τοποθετῆ τὸν πόδα τοῦ ἐκεῖνος ὅστις δι' οἰονδήποτε λόγον πρόκειται νὰ κατέλθῃ ἐντὸς τοῦ φρέατος. Εἰς τὸ ἄνω ὅμως μέρος ὑπάρχει πρὸς τὰ μέσα παχυτέρα προεξοχή, ἣτις, ἐν σχέσει μὲ τὸ ἐπικαθήμενον λεπτότερον κάτω μέρος τοῦ ἐπικειμένου δακτυλίου, ἀφίνει ἓνα γείσωμα — μίαν «πατούρα», ὅπως λέγεται εἰς τὴν τεχνικὴν γλῶσσαν — τὸ ὁποῖον δίδει ὄψιν κλιμακωτὴν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ φρέατος. Ἡ «πατούρα» δὲ αὕτη ὑπάρχει ἐν ἀναλογίᾳ πρὸς τὴν ἀναφερθεῖσαν ἐντομὴν, διὰ νὰ ἐξαρτᾶται ἐξ αὐτῆς διὰ τῶν χειρῶν ὁ κατερχόμενος. Ὅπως δὴποτε ἡ πηλίνη αὕτη ἐπένδυσιν τῶν φρεάτων — ἐπιχωριάουσα, καθὼς γνωρίζω, εἰς τὰ βόρεια παράλια τῆς Πελοποννήσου — εἶνε τεχνικὸν ἔργον θέας ἄξιον. Φαίνεται ὅμως ὅτι δὲν ἦτο εὐκόλον νὰ κατασκευασθοῦν τοιοῦτοι σωλῆνες ἰκανῶς μεγαλυτέρας διαμέτρου. Εἰς τὴν γειτονικὴν τῶν Πατρῶν κομόπολιν τῆς Κάτω Ἀχαΐας, τὴν ἀρχαίαν Δύμην, εἶδον ἄλλοτε τοιαύτης ἐπενδύσεως φρέαρ μεγαλυτέρου ἀνοίγματος, ἀλλ' ἐκεῖ οἱ πῆλινοι δακτύλιοι δὲν ἦσαν μονοκόμματοι, ἀλλ' ἀπετελοῦντο ἀπὸ δύο τελείως προσαρμοζόμενα ἡμικυλινδρικά πέταλα.

Τὰ καθαρισθέντα δύο φρέατα δὲν εἶχον — δυστυχῶς — νὰ μᾶς προσφέρουν τίποτε ἐνδιαφέρον. Ἐξήχθησαν τέσσαρα σχεδὸν ἀκέραια οἰκιακῆς χρήσεως ἀσήμαντα ρωμαϊκὰ ἀγγεῖα, θραύσματα τριακοντάδος ἄλλης ὁμοίων, τμήματα δύο χαλκῶν ἀρκετὰ μεγάλων ἀγγείων, θραύσματα ρωμαϊκῶν λύχνων, ἀλλὰ τὸ ποθητὸν μάρμαρον δὲν ὑπῆρχε.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΗΛΙΑΔΗΣ